SPECULUM ECCLESIE MILITANTIS.

Cum idemptitas sit mater fastidie et pulcra alternacio delectat animum, ac lingua latina plus regulariter dilatatur atque extensius, visum est quibusdam quod sentencia catholica collecta fidelibus in vulgari reseretur communius in latino. Veritas enim utilis de quanto diffusius dilatatur de tanto mentes fidelium plus illustrat. Et quia multi delectantur in loquela dialogi, moventur a deo duas personas adducere, scil. veritatem atque mendacium, que per modum disputacionis loquuntur in ista materia alternatim. Et quia veritas est Christus, ut patet jo 14°, et diabolus ipsum mendacium, ut patet jo 8°, racionabile videtur veritatem proponere et sermonem istum, mediante Christi gracia stabilire.

The work is to be in Latin as more widely known.

And in the form of a dialogue between Truth and Falsehood.

Truth standing for Christ, Falsehood for the Devil.

John xiv. 6.

John viii. 44.

Veritas. Cum ego sum deus conditor cujuslibet creature et judicabo quoscunque homines vel ad beatitudinem vel ad eternum supplicium in finali judicio, racio exigit quod cuncti homines per meam legem, tam in suis conscienciis quam in operibus suis cunctis extrinsecis regulentur. Hec enim est racio quare Christus fuerat incarnatus et 30 annis et amplius cum suis fratribus conversatus, ut sermonibus suis

Men must rule their lives by Truth.

For this cause came Christ.

2. et, *pro* ac, B, B[1], C. et plus, B[1], C. regulariter *corr. ex* racionabiliter, B. racionabiliter, B[1]. dilatata, B, B[1]. dilatata *corr. ex* dilatura, C. 4. communiter, B[1]. communius (us, *in rasura*) B. 5. dilatata, *sed supra lin.* reseratur in latino, B. dilatata, *sed in marg. al. man.* reseratur in latino, B[1]. reseratur, *sed in marg. al. man.* dilatata, C. 7. moventur *corr. ex* moveor, B. moveor, B[1]. 8. et, *pro* atque, B, B[1]. 9. loquantur, B, C. loquentur, B[1]. 11. ergo racionabile, B, B[1]. preponere *corr. ex* proponere, B. preponere, C. 12. et cetera, *add.* B. *rubr.* 'Incipit veritas suam ponere posicionem' *add.* C. 13. Veritas dicit, B. sim, B, C. 17. extrinsecis *corr. ex* extrinsecus, B. 18. fuerat *corr. ex* fuit, B. fuit, B[1].

B

15

Digitized by Google

mansuetis veritas catholica plus lucescat. Finis autem tam digni laboris et tam assidui est ut homines qui sunt Christi

The church militant is divided into three parts.

ecclesia sint beati. Dividebam autem meam militantem ecclesiam in tres partes quarum prima foret clerus meus,

(i.) The Clergy, who especially must follow Christ;

qui vocantur sacerdotes * Christi; qui me instar apostolorum B. 1 b. propinquius in moribus sequerentur. Et sic ad animandum

and must live by alms,

eos in humilitate, viverent de elemosinis instar mei. Per hoc enim de me magis recolerent; cum sim deus qui vendico

thanking God for the tithes He gives them.

partem decimam tanquam meam. Qui enim vivit de parte domini recoleret recencius dominum partem istam tam libere largientem.

(ii.) The Lords Temporal, who should represent the Divine power of Christ as the clergy his human humility.

Secunda pars mee militantis ecclesie forent domini temporales, qui debent esse vicarii deitatis. Ideo sepe meminit augustinus quomodo rex est vicarius deitatis. Sacerdos autem qui secundum humilitatem et pauperiem debet procedere est

These must defend God's law, and hold their goods from Christ by this service.

vicarius humanitatis domini jhu Christi. Et sic secundum potentiam regulatam racione debent hii domini virtuose defendere legem dei. Nam titulo istius servicii tenent de

(iii.) The People, who must support the other two orders.

Christo tanquam capitali domino quicquid habent. Tercia autem pars militantis ecclesie sunt vulgares qui in operarios, mercantes et iconomos multipliciter sunt divisi. Ista autem tercia pars et infima ut fundamentum sustinet duas partes alias in corporalibus necessariis vite. * Sed caritas que est C. 1 b.

1. enim, *pro* autem, B, B^1. tm. (= tantum) B^1. tantum, B, C. 2. sint, *pro* sunt, *al. man. in marg.* B^1. 3. *rubr.* Divisio ecclesie militantis in tres partes in qua continue declarat officia parcium eiusdem ecclesie usque ad capitulum. *add.* C. *rubr. in marg.* Ecclesia dividitur in tres partes, B. aut istam, *pro* autem, B^1. ecc. mil., *ord. inv.* B, B^1. 6. propinquius, *om.* B^1. 8. magis de me, *ord. inv.* B^1. 9. viveret, B^1. 10. deum, *pro* dominum, B. d'm = deum, B^1, C. 13. divinitatis, B. deitatis *seu* divinitatis, B^1. Ideo . . . deitatis, *om.* B, B, C^1. *in marg.:* Sacerdos vicarius Christi, Dominus vicarius divinitatis, B. 16. domini nostri, B^1. Jes. Chr. dom., *ord. inv.* C. 17. virtuose, *om.* B, B^1. 18. Xri., *pro* dei, B^1. *rubr.* Hic ponitur causa quare domini temporales debent defendere legem dei, C. 19. pars autem, *ord. inv.* B, C. 21. Sunt mult., *ord. inv.* B, B^1. 22. ultima (*add.*) et infima *corr. ex* et ultima, B. et ultima (*add.*) infima, B^1. ultima (*add.*) et infima, C. al. duas part., *ord. inv.* B, B^1. 23. vite sue, B, B^1. vite necessariis sue *corr. ex* sue vite necessariis, C. *rubr.* Officium sacerdotis principalissimum est docere populum ex caritate per bonam vitam et sermonem, C.

Digitized by Google

These three parts must be knit by love.

tercia persona in divinis debet connectere has tres partes. Omnes enim iste tres debent sibi ipsis prodesse reciproce et juvare. Clerus autem debet esse * vita aliis duabus partibus inferioribus, et vivere ipsis spiritualius ac quo * ad mores mundius; et sic tam vita quam verbis docere eos viam ad beatitudinem promerendum. Media autem pars que est domini temporales debet quadam austeritate modesta juvare partes alterutras extremales, et specialiter secundum legem dei in his que promovent ad beatitudinem [conse]quendam. Tercia vero * pars vulgarium debet ex animo secundum regulam legis dei servire partibus duabus superioribus; cum omnes iste tres partes debent esse unum corpus ecclesie, currens hilariter in amore ad beatitudinem patrie consequendam.

B^{1}. 150 b. — 97 b. — B. 1 c.

The clergy must set a good example.

The temporal lords must promote Christian welfare.

The people must serve clergy and lords, as members all of one body.

CAPITULUM 2^{m}.

Each order has its own rule of life.

Veritas. Correspondenter ad vitas et officia istarum trium parcium ordinavi illis regulas vivendi, ne in suis officiis confundantur. Clerum autem, qui debet esse supremus et celo propinquissimus, ordinavi a causis mundialibus et mundi sollicitudinibus maxime sequestratum, et sic non dominaret seculariter sed deberet esse pauper, similis statui innocencie instar mei. Et sic debuit docere duas partes alias mundum deserere tam opere quam sermone. Et ista vita similis aquiline est ad similitudinem vite angelice contemplativa

The clergy by their life of poverty and contemplation must teach the other orders to forsake the world.

1. tres, *al. man. in marg.* B. 2. ipsis, *al. man. inter lin.* B. *om.* B^{1}. 3. *rubr. in marg.* Clerus, B, C. autem, *om.* C. 5. eos docere, *ord. inv.* C. 6. promerendam *corr. al. man. ex* promerendum, B. 7. *in marg. rubr.* Domini temporales, B, C. 8. personas *sed al. man.* partes, B. p^{as} = *personas, sed al. man. in marg.* partes, B^{1}. alternatas, B. 9. consequendam, B, B^{1}, C. *in marg. rubr.* Volgares, B, C. 10. autem, *pro* vero, B, B^{1}. 11. sup. du., *ord. inv.* B, B^{1}. 13. in am. hil., *ord. inv.* B^{1}. 14. *rubr.* Veritas declarat materiam inceptam. *In marg.* Ca^{m}. 2^{m}. C. 15. Veritas declarat 3^{m}. B. 17. *in marg. rubr.* Regula cleri, C. 19. *sequitur rubr.* ecce sacerdos veritas, id est Christus, de te ordinat ut sis in tuis conversacionibus abstractus a curis mundanis, et tu vis utique ad oppositum, C. sic ut non dominaretur, ut *al. man.* B. sic non dominaretur, B^{1}. sic ut non dominaretur, C. 23. est aquiline, *ord. inv.* B.

Digitized by Google

Else they are no true clergy.

perfeccior quam activa. Et qui est indispositus hanc vitam vivere est indispositus clericari.

The temporal lords must be rich and powerful.

Secunda autem pars ecclesie debet dominari seculariter et esse in temporalibus opulenta, quia hoc est instrumentum necessarium suo officio quod isti parti ecclesie limitavi. Sic enim deitas cohercet homines dando illis rerum affluenciam, et immiscet quodammodo potentiam coactivam.

The people must work for their living.

Terciam autem partem et infimam volo in labore corporali vivere et circa lucrum temporalium se cum moderamine ocupare; et sic omnes has tres partes ecclesie volo, tam in spirituali quam in temporali quantum racio exigit, ad suum officium habundare. Et sicut in trinitate increata est summa concordia, sic volo in hiis tribus partibus ecclesie esse amoris concordiam, controversia expulsa secundum virtutis regulas, cum ecclesia sit corpus liberi arbitrii quod per Christi capitis * influencias reguletur. Disponat ergo se corpus ecclesie, et specialiter suprema pars que secundum augustinum debet esse montes, ut influencie hujus capitis coaptetur, et tunc bene regulabitur secundum graciam jhu Christi. Sicut enim pars bassior in qua vigent terre nascencia recipit influenciam suam a solari lumine, sic pars inferior terrene ecclesie recipit influenciam suam derivatam per clerum a sole justicie. * Et nichil sensibilius conturbat ecclesiam vel inducit in eam morbidam discrasiam quam quod una ejus pars accipiat ministeria alterius, et correspondenter officia et per consequens dimittat officia sibimet limitata. Nec est possibile Christum deficere officium et statum parti ecclesie limitare, nisi illi

The three orders must live in the harmony of love.

For the Church is a body of free judgment which should so dispose itself as to be open to the influence of its head. (B. 1 d.)

The goodness of the other orders depends on that of the clergy.

Nothing more disturbs the Church than for one order to do the work of another and leave its own. (C. 2 a.)

3. *in marg. rubr.* Secularium regula, B. Regula secularium, C. 4. in, *al. man.* B. *om.* B^1. 5. isti, *corr. ex* recti, B. 8. *in marg. rubr.* Laborancium regula, B. Regula laborancium, C. et, *om.* B, B^1, C. nolo, *pro* volo, B. 10. tam temporalibus quam spiritualibus, B, B^1. tam spiritualibus quam temporalibus, C. 13. am. esse, *ord. inv.* C. 14. virtutum, B, B^1, C. 18. montes, *sed in marg. al. man.* innocens, C. 19. regulam, *pro* graciam, B^1. *in marg. rubr.* officia, B, C. 24. instrumenta, *pro* minist., B, B^1, C. 25. consequenter, B, B^1, C. et officia, *om.* B, B^1, C. 26. unum, *sed al. man.* Christum, B. 27. parti, *om.* B, B^1, C. militantes, *sed al. man.* limitare B. *al. man. sub* limitare, militanti, B^1.

Digitized by Google

B[1]. 150 c. 98. parti deficiat * influxa * gracia ex peccato proprio, que se ad recipiendum dictam graciam indisponit. Nec omnia membra istarum parcium eque perficiunt officium quod statui suo attinet, sed unum magis et aliud minus, secundum quod radius gracie cum ipso homine operatur. Alia autem membra diaboli que seminantur in ecclesia non sunt proprie partes ejus, licet habeant carecterem sensibilem et nomen quoad famas hominum pupplicatum, quia verum officium quod deus requirit de persona status ecclesie est signum evidencius quam signum humanitus introductum. Ideo dicit Christus jo 10 'operibus credite.' John x. 38.

Not all members of these orders have the same fitness for their work.

But members of the devil living in the Church are not members of the Church.

These may be known by their works.

CAPITULUM 3m.

Veritas. Quia autem vellem quod ista lex et cleri specialiter esset recencius memorata, feci illam scribi sepius in duplici testamento. Et sicut nemo potest excusari quin noscat in gradum qui sibi pertineat legem dei, sic nemo potest excusari quin noscat quodammodo matrem suam. * Sicut (B. 2 a.) enim oportet servire deo qui est caput ecclesie, sic oportet honorare matrem ecclesiam, que est principaliter conjux sua. Sed sicut habemus de Christo tam secundum divinitatem suam quam humanitatem hic parvam noticiam, sic habemus hic de ecclesia parvam noticiam et confusam. Unde igno-

Men are bound to know and honour God's Law and the Church

Ignorance of Christ and the

1. ecclesiæ *post* parti, *al. man. add.* B. se, *om.* B, B[1], C. 2. indisponunt, B. 3. *in marg. rubr.* mebra ecclesia, C. eque *al. man.*, B, B[1]. secundum officium, B[1], B. 4. magis aliquod minus, B. magis aliud minus, B[1]. maius aliquod minus, C. 5. in, *pro* cum, B. homine, *al. man.* B; *om.* B[1]. *in marg. rubr.* hic loquitur monachus, C. 7. caracterum, B, B[1], C. 11. 16, B, B[1]. 12. *sequitur rubr.* Veritas continuit in hoc capitulo vetus testamentum Num. 18 ponens quam vitam debent sacerdotes vivere probacio paupertatis. *In marg. rubr.* Cm. 3m. C. 13. Veritas, 4m. B. 14. michi, *pro* in, B. 15. testimonio, *sed al. man. in. marg.* testamento, B[1]. sic, *pro* sicut, B[1]. 15–17. quin . . . excusari, *om.* B[1]. 16. in gradum, *om.* B, C. quid, *pro* qui B, C. secundum legem, B, C; *sed* secundum *al. man.* B. dei *int. lin. al. man.*, C. 18. serv. opor., *ord. inv.* C. caput est, *ord. inv.* C. 19. matrem suam, B, B[1]. 21. suam, *om.* B, B[1]. secundum (*add.*) humanitatem suam (*add.*), B, B[1].

Digitized by Google

Church causes rebellion.

The fifth commandment shows that men must support their mother the Church.

rancia legis Christi et partis ecclesie que hic vivit facit communiter membra diaboli et eciam filios ecclesie contra ipsam culpabiliter rebellare. Cum tamen ex primo mandato secunde tabule omnis fidelis debet ad sanacionem hujus matris modo quo deus voluerit laborare, nam numerorum 18 scribitur *Dixit Dominus ad aaron in terra eorum nichil possidebitis nec habetis partem inter eos; ego pars et hereditas tua in medio filiorum israel. Filiis autem levi dedi omnes decimas israelis in possessionem pro ministerio quo serviunt mihi in tabernaculo federis* et sequitur *legitimum sempiternum erit in generacionibus vestris. Nichil aliud possidebunt, decimarum oblacione contenti quas in usus eorum et necessaria separavi.*

Numbers xviii. 20.

So the Levites had no lands, but lived by tithes and offerings.

Their example is to be followed as of divine ordinance.

And more closely under the new law than the old.

But the clergy obey in taking tithes and disobey in holding lands.

Ex quibus verbis notaret fidelis quod hec non dicit imperator vel papa sed hec dicit dominus tanquam fidem. Nec dubium quin verba ista dominus dirigat ad primam partem ecclesie, scilicet clerum suum, nec est color dicere quod hec verba directa fuerunt clero legis veteris et non nobis; cum debemus nunc vivere spiritualius sicut Christus. Quare ergo virtute istius legis vendicamus nunc decimas, et primam partem negativam hujus legis deserimus. Revera hoc testatur contra nos quod de*generamus a clero Christi in lege sua duplici terrenis possessionibus ocupati. Si ergo illi sunt maledicti qui declinant a mandatis domini manifestum videtur quod clerus qui tam pertinaciter in temporali

98 b.
B. 2 b.

1. vincit, *pro* vivit, B, B^1, C; *in marg. al. man.* vicit, B^1. 2. membra vel filios, B, B^1, C. 5. *in marg. rubr.* possessio, C. 6. deus, *sed. int. lin. rubr.* dominus, B. deus, B^1. 7. habebitis, B, C. 9. *sequitur rubr.* Aaron fuit sacerdos et sic dicitur ad omnes sacerdotes, C. 9. israel, B, C. 10. et sequitur, *rubr.* C. 12. contentur, B. contententur, B^1, C. 14. fid. not., *ord. inv.* C. hoc, *pro* hec, B, B, C. 15. hoc, *pro* hec, B, B^1, C. *sequitur rubr.* Verbum dei magis est pensandum quam pape vel imperatoris, C. 16. deus (*pro* dominus) verba ista, *ord. inv.* B, B^1, deus (*pro* dominus) ista verba, *ord. inv.* C. 18. vet. leg., *ord. inv.* C. 19. viv. spir. nunc, *ord. inv.* C. 22. degiramus, B, B^1, C. *sed in marg. al. man.* degeneramus, B^1. 23. dupliciter (ter, *al. man.*), B. dupliciter, C. 24. maled. sunt, *ord. inv.* C.

Digitized by Google

dominio obviat legi dei est hereticus maledictus. Et sic creditur quod, si consencientes et agentes sunt pariter heretici maledicti, magna pars militancium est divino judicio hereticus maledictus. Et ex illo convincunt ulterius, cum talis apud deum sit indispositus ad convincendum alios super heretica pravitate juxta illa jo 8 *qui sine peccato est vestrum mittat in illam lapidem*, curia romana est nimis indisposita ad convincendum alios super heretica pravitate. Istud tamen presumit temere, quia est ad sensum misticum castellum quod est contra Christi apostolos ut dicitur M. 21°.

They are thus guilty of heresy.

As also are the temporal lords as consenters with them.

John viii. 7.

By its guilt in this the Papal Court is incapable of judging heresy.

Mat. xxi. 2.

CAPITULUM 4^m.

Deut. xviii. 1.

VERITAS. Secundum testimonium legis veteris scribitur deut 18° sub hiis verbis *Non habebunt sacerdotes et levite et omnes qui de eadem tribu sunt partem et hereditatem cum reliquo populo israel, quia sacrificia domini et oblaciones comedent et nichil aliud accipient de possessione fratrum suorum. Dominus enim ipse est hereditas eorum sicut locutus est illis.* Ex ista lege cum interpretacione legislatoris domini Jhu Christi patet expresse fidelibus cum facto vocate romane ecclesie quam expresse sunt sacerdotes moderni contrarii legi dei. Nam ubi deus mandat negativam, quod non habebunt sacerdotes et levite partem et hereditatem cum reliquo populo, clerus cum papa ex concessione stulta cesaris stabilit sibi pro lege

Deut. xviii. shows how plainly the clergy transgress.

They are forbidden to hold land, but by the foolish concession of the temporal power

1. *sequitur rubr.* Primus articulus, C *Verba* et . . . maledictus, *al. man. int. lin.* C. 2. sequitur, *sed in marg. al. man.* creditur, B. sunt, *in marg.* B[1]. 5. est, *sed al. man.* sit, B. aliquos, *pro* alios, B, B[1], C. 7. eam, *pro* illam, B, B[1]. *sequitur rubr.* secundus articulus, C. curia Romana, *rubr. in marg.* B. 8. aliquos, *pro* alios, B, B[1], C. 10. Christi, *om.* B, B[1], C. 22°, B[1]. 12. Veritas prosequitur 5^m., B. Veritas continuat ulterius, C. 15. oblaciones eius, B, C. comedunt, C. 16. suorum *corr. ex* eorum, C. 18. *post* domini *in marg. al. man.* nostri *add.* B. nostri *add.* C. expresse pate C. 19. vocato, C. 20. legi dei cont., *ord. inv.* C. domini, *pro* dei, B, B[1]. 21. deus ubi, *ord. inv.* C. *sequitur rubr.* Ecce quomodo sacerdotes obediunt domino deo, C. sacerd. et lev., *om.* B[1]. 23. cesaris, *om.* B[1]. stabiliunt, B, C.

Digitized by Google

would hold it in perpetual lordship.

perpetua quod sacerdotes et levite habebunt capitaliter hereditatem perpetuam, que per totum Christianismum a suis B. 2 c. fratribus et dominis debeat ocupari. Unde cum hoc violentum et tam innaturale, a deo proibitum, sit abhominabile deo et angelis ac ecclesie militanti, non mirum si conversantes

Their temporal possessions force them to bear arms, usurping the duties of the second order.

cum illis de isto dominio tam abhominabili dedignantur. Et ideo non mirum necessitantur dicti clerici arma crudelius macabeis arripere et pugnare. Et sic officium prime partis

The Papal Court is thus heretical in deed as in word.

et secunde ecclesie simpliciter est subversum. Ideo si officium heretici, in quantum talis, sit false dogmatizare scripture sacre contrarie, etiam in sermone, patet ex hoc facto quod ipsa curia dogmatizans in opere tam pertinaciter et false dicte scripture contrarie sit hereticus manifestus, et eo patencius quo pupplicat dictam heresim tam manifeste per ecclesiam

Is not this synagogue of Satan ashamed to claim to be Christ's vicar and yet transgress his commands?

militantem. Quomodo rogo non verecundaretur hec sinagoga sathane pupplicare populo quod sit immediatus et proximus vicarius Christi et * suorum apostolorum. Et tamen in 99. vita ipsis tam notorie adversantur. Frons quidem meretricis facta est illi et ideo est signum evidens quod sit diabolus induratus.

The flagrancy of their heresy makes a judicial declaration of it needless.

Nec valet excusacio antichristi quod non sunt heretici nisi probatum fuerit judicialiter quod sunt tales, et non superest homo super terram qui de ipsis summis partibus ecclesie poterit hoc probare; nam facta eorum cum vita hoc satis innuunt esse verum. Et per consequens apud Christum summum judicem deum nostrum, qui intuetur singula opera humana antequam fiant est luce clarius hoc probatum. Et

2. *post*, perpetuum, cum reliquo populo, *add.* B, B[1], C, *sed* B. *al. man. in marg.* 5. cum, *pro* si, B[1], B. 6. *in marg. al. man.* scilicet qui aufugiunt dominacionem secularem, B. 7. *post* mirum, quod, *al. man. add.* B. quod, *add.* C. 8. *sequitur rubr.* Ecce quanta mala inducunt divicie aput clerum, C. 9. ecclesie, *om.* B. subversum *corr. ex* submersum, B. 10. talis est, B. *in marg. rubr.* Curia Romana, B. sac. scrip., *ord. inv.* B, C. 12. Curia Romana, B. dictis, B, B[1], C. 16. pop. pub., *ord. inv.* C. 17. *sequitur rubr.* 3° articulus, C. 18. adversatur, B, B[1], C. 20. sint, *pro* sunt, B[1], C. 23. hoc, *corr. ex* hec, B. satis hoc, *ord. inv.* C. 25. supremum *corr. al. man. ex* summum, B. 26. clarius hoc, *in marg. al. man.* B[1].

Digitized by Google

John x. 37, 38. B. 2 d. B[1]. 151 a.

probacioni sue atque judicio oportet fidelem stare plusquam judicio pilativo. Christus enim ex fide dixit jo 10 judeis perfidis *Si non facio opera patris * mei nolite mihi credere.* Si autem facio etsi michi non vultis credere operibus credite.* Si autem Christus deus et homo ex fide reliquit judeis judicium ex suis operibus judicandum, quis est iste antichristus qui non vult ex operibus in malicia tam patentibus ab hominibus judicari. Non enim requiritur nobis processus in foro cesario sed processus in foro consciencie, ad sic quomodo Christus exigit operandum.

They are condemned by the tribunal of conscience.

CAPITULUM 5^m.

Ezekiel xliv. 28.

Temporal possessions are again condemned by Ezekiel.

VERITAS. Tercia autem lex veteris testamenti sequitur Ezekiel 44° cap° in hiis verbis. *Ait dominus deus, non erit sacerdotibus hereditas; ego hereditas eorum. Et possessionem non dabitis eis in israel; ego enim possessio eorum. Victimam et pro peccato et pro delicto ipsi comedent et omne votum in israel ipsorum erit, et primitiva omnium pecorum progenitorum et omnia libamenta ex omnibus que offeruntur sacerdotum erunt et primitiva ciborum vestrorum dabitis sacerdoti, ut reponat benediccionem domui sue. Omne morticinum et captum a bestia de avibus et de pecoribus non comedent sacerdotes.* Talia sunt multa mandata domini, ut patet illi qui in hiis tribus voluerit fideliter quietari. In istis autem tanguntur multe ceremonie, sed omnes ipse sunt cum basali prevaricancia ad sensum alium duplicate. Et cum Christus ex fide sit optimus legis inter-

1. probacionis, B. iudicem, *pro* iudicio, B. 2. pilatino, B[1], C. vii°., B[1]. 3. si autem . . . credite, *om.* B, B[1], C. 6. iudicandi, B[1], C. 7. tantum, *pro* tam B, B[1], C. 8. requiritur *in marg. al. man.* B[1]. processio *al. man.* B. 11. Veritas iterum vi^m, *rubr.* B. Sequitur Veritas, B[1]. 12. cap°, *om.* B. *in marg. rubr.* Possessio, B. 14. ego *al. man.* B. 15. et *post* victimam, *om.* B, B[1], C. pro *ante* delicto, *om.* C. 16. primogenitorum, B. 17. libamina, B, B[1], C. 19. morticinium, B, B[1], C. et captum, *om.* B[1]. captum, *al. man.* B. 21. fid. vol., *ord. inv.* B. 22. *sequitur rubr.* Ecce qui dicit ego nescio quomodo debeo legem Christi tenere hic discat, C. 23. in, *pro* cum, B, B[1], C. al. sens., *ord. inv.* B. 24. sit ex fide, *ord. inv.* B. scripture *post* fide, *add.* B[1].

Digitized by Google

And Christ said He had not come to destroy the law but to fulfil

pres, patet quod sicut ipse qui non venit legem solvere sed implere docuit ipsam debere servari tam opere quam sermone, sic servanda est a sacerdotibus legis gracie, nec capit dictum istud excusacionem, nisi istam nephariam, quod sacerdotes isti quos vides in mandatum istud dei offendere non sunt sacerdotes Christi vel pars ejus; ideo ipsis non attinent * iste leges, B. 3 a. qui pocius sunt sacerdotes baal vel belial; ideo * debent sequi 99 b. antichristum et per consequens in vita adversari domino jhu Christo. Et sic, si lex domini debet credi, patet quod tales prevaricatores cum suis fautoribus sunt heretici manifesti. Nec credimus [quod] antichristus dispensavit cum istis legibus vel suspendit ipsas quamdiu sibi libuerat. Patet quod ista verba sunt frivola et in die finalis judicii condempnanda. Cum enim tanta sit racio vel major observancie harum legum, modo invalescente cupidine sicut fuit tempore veteris testamenti, patet quod necesse foret sacerdotes modo servare has leges contra avariciam tam sui quam populi, sicut fuit tempore quo non tantum candebat cupiditas. Et videtur peccatum istud invalescere ex cautela speciali * diaboli invidentis Christo, qui C. 3 b. in temptacione tercia renuit taliter dominari. Ex hoc enim symonia forcius est intrata, parsimonia est suspensa, et evangelizacio cum aliis ministeriis injunctis a Christo est a diabolo istis sacerdotibus interdicta. Per hoc autem inhabiles aspirant ad superiores gradus sacerdocii et impediunt verbum dei predicari in populo; et anelantes ad illud tanquam hereticos persecuntur, et ista persecucio est heresis sue manifestum in-

The clergy can only plead that they are not Christ's priests but Baal's.

If Christ's law is to be believed, those who tamper with it are heretics.

It is incredible that the law is suspended now when the need of it is greater than ever.

Witness the increase of simony, etc.

So, too, avaricious priests pant for advancement and persecute faithful preachers.

2. adimplere, B, C. servare, B. 6. *sub* ideo *al. man.* ubi, B. 7. quin, *pro* qui, B, B^1, C. 10. Numquid, *pro* nec, B, B^1, C. 11. credimus quod, B, B^1, C. dispensabit, B, B^1, C. suspendet, B, B^1, C. 12. sunt verba, *ord. inv.* B, C. 14. racio sit, *ord. inv.* C. maior, *om.* B^1, C. observancia, C. legum, *om.* B, B^1, C, *sed al. man. in marg.* scilicet legum, C. 15. tempore, *al. man.* B. 16. necessario, *pro* necesse, B, B^1. observare, B, B^1. 17. non, *om.* B^1. 19. ex spec. caut., *ord. inv.* B. 20. *in marg. rubr.* Dominacio cleri causat tria mala, B, C. 21. nutrita, B, B^1, C. 24. hos, *pro* ad, B, B^1, C. *sequitur rubr.* Ecce causa quare ydiote gradũ su sa^{nt} (suscipiunt sacerdotalem?), C. 25. in populo, *al. man. in marg.* B^1. 26. sive, *pro* sue, B.

Digitized by Google

dicium; nec sufficiunt pauperes et pauci fideles sacerdotes resistere, nisi deus per seculare brachium vel aliunde cicius manus apposuerit adjutrices.

CAPITULUM 6^m.

B^1. 151 b. B. 8 b. Veritas. Ex multiplici * testimonio legis gracie patet quomodo Christus prima veritas autorizavit istam sentenciam * tam opere quam sermone. Et cum ex fide ipse sit autor primus, quia deus et homo, patet quomodo ista sententia sit fides elaborata vivacius. Et sic omnis catholicus debet credere, predicare et defendere istam fidem. Ex hoc enim Christus ipsam sic docuit ut foret exemplar suis sacerdotibus, ut patet de apostolis, ad vivendum; ymmo cunctis fidelibus ad mundanam superbiam deserendum. Et hec racio quare fides evangelica tam crebro in ecclesia est edocta; quia totum evangelium redundat in istam sentenciam tanquam finem. Pauca autem testimonia sufficit hic adducere, particulariter ad Matt. xx. 35. istam fidem vigilancius memorandum. Nam M. 10 postquam jacobus et johannes aspiraverant ad excellenciam super alios, dicit Christus. *Scitis quia hii qui videntur principari gentibus dominantur eis et principes eorum potestatem habent ipsorum. Non est autem ita in vobis, sed quicunque voluerit fieri major erit minister vester, et quicunque primus voluerit esse vobis erit omnium servus. Nam et filius hominis non venit ut ministraretur*

Christ, then, taught this duty of poverty.

And gave examples in Himself and His apostles.

To this the gospels continually witness.

1. *sequitur* Nota finem 3^{ii} articuli, C. paup. pauci et fid., *ord. inv.* B. pauci paup. et fid., *ord. inv.* C. 5. Veritas respondet 7^m. *rubr.* B. Ex multiplici, *al. man.* B^1. 6. auctorisat, B. 9. viv. elab., *ord. inv.* C. *sequitur rubr.* Aperias oculos si vis sane intelligere, C. 10. et predicare, B^1. ist. fid. defensare (*pro* defendere), *ord. inv.* C. 11. in, *pro* de, B, B^1, C. 13. *sup.* deserendum, *al. man.* docet, B. hec est, B, B^1, C. 16. *al. man. in marg.* pertinenter, *pro* particulariter, B^1. 17. 20, B^1, C. 18. supra, C. 19. aliis, B, B^1, C. dicit, *corr. ex* dixit, B. scio, *pro* scitis, B, C. quod, *pro* quia, B, B^1, C. *sequitur rubr. in marg.* Possessio, C. in gentibus, B, B^1, C; *sed* in *al. man. in marg.* B. 21. voluit, B^1. 22. vol. prim., *ord. inv.* B, B^1, C. in vobis, B^1, C. in vobis *al. man. in marg.* B. 23. omnium *al. man.* B.

Digitized by Google

*ei, sed ut ministraret et daret animam suam redemp*cionem pro* 100.
multis. Ex ista fide patet luce clarius quomodo Christus tam

Christ taught that worldly primacy must be abandoned for the evangelical primacy of humility and patience.

opere quam sermone docuit apostolos et suos vicarios prioritatem atque majoritatem mundanam relinquere. Patet 2° quomodo Christus magister optimus distinxit inter has duas prioritates, scilicet mundanam et evangelicam, et ipsam primam a suis sacerdotibus separavit. Non est, inquit, ita in vobis. Et patet tercio penes quid prioritas sive ma*joritas B. 3 c.
evangelica debeat mensurari. Ille autem qui est humilior servitivior et paciencior est prior vel major coram domino jhu Christo. Talis enim fuit ipse coram deo et propterea fuit primus. Et istam fidem notarent prelati ecclesie et papa precipue;

Their perversion of this doctrine makes the Pope and the bishops most obviously heretical.

quia pervertentes illam ad sensum contrarium * et affectantes C. 4 a.
majoritatem mundanam more gencium, forent prelati heretici in isto perverso dogmate principales. Cum ergo Christus docet tam expresse in verbis istam sentenciam, et tam laboriose atque diutine exemplat in opere, nullus prelatus est antichristus pocior quam ille qui huic fidei est contrarius opere et sermone. Nec solum isti prelati antichristiani sed mundani domini consencientes isti facinori sunt, ut sunt, capitales inimici domini jhu Christi quia faciunt partem perfidam contra Christum.

1. ei, *ai. man.* B. redempcionem, *om.* B, B^{1}, C. 4. ac, *pro* atque, B, B^{1}, C. *sequitur rubr.* Nos vero volumus habere contrarium, vel nos mentimur vel Christum, C. *rubr. in marg.* prioritas 2°. B. Prioritas duplex, C. 6. ipsam, *om.* C. 7. *ut in text. sed corr. in* ab ipsis sacerdotis suis, B. enim, *pro* est, B^{1}. erit ita, B^{1}. 10. est, *om.* B^{1}. servitivior *corr.* ex serviencior, B. servitōr, *et al. man. in marg.* servitivior, B^{1}. servilior, C. et, *pro* vel, B, C. 11. est *pro* fuit, B^{1}, C. ipse fuit, *ord. inv.* B. 18. ille, *om.* B, B^{1}, C. in opere, C. 20. ut *al. man,* B. inimici *al. man. in marg.* C. 21. domini nostri, B, C. *sed* nostri *al. man.* B. fidem *post* faciunt *add.* B, C; *sed* B. *al. man. in marg.* etc. *add.* B.

Digitized by Google

CAPITULUM VII.

VERITAS. Iterum Christus docet in verbis suam pauperiem
Matt. viii. 20. Mat. 8º cuidam fingenti se velle sequi Christum, dum tamen
terrenorum cupiditas fuit causa. *Vulpes,* inquit, *foveas habent,*
et volucres celi nidos, filius autem hominis non habet ubi capud
suum reclinet; quasi diceret: noli sequi me propter spem lucri
terreni, cum sim pauperrimus homo mundi, sicut dicit in suo
2 Cor. viii. 9. apostolo 2 Cor. 8º *Scitis enim graciam domini nostri jhu*
B. 151 c. *Christi qui propter vos egenus factus est, ut illius inopia vos di-*
vites essetis. Et ad idem sonat evangelium totum concorditer a
nativitate Christi que facta est in diversorio usque ad mortem
penalem et pauperem que facta est in cruce. Ubi ergo
major infidelitas quam prelatos et sacerdotes alios tam
B. 3 d. cece deserere * sanctam fidem. Nec solum dotati presbiteri
ipsam deserunt, sed exproprietarii imponentes Christo blas-
feme quod ab ipso edocti sunt taliter mendicare. Christus
enim fuit homo pauperrimus, cum pauperies sua sonuit in per-
feccionem virtutum, et in qualibet perfeccione hujusmodi fuit
100 b. summus; et tamen citra istam mendicacionem tenebat se in
Prov. xxx. 8. medio, juxta illud quod docet sapienciam * salomonis prov. 30
mendicitatem et divicias ne dederis michi, tribue tantum victui
1 Tim. vi. 7. *meo necessaria.* Et hoc movebat apostolum pª thymo 6º traden-

Christ's poverty a warning to those who follow Him for gain.

How grossly then do prelates and priests desert the faith.

As also friars who pretend to have learnt begging from Christ Who was poorest of the poor, but never begged.

Solomon and S. Paul both preach contentment with little.

2. *rubr.* Veritas sequitur C^{am}. viii^{m}., B. Veritas dicit ulterius, C. docet Christus, *ord. inv.* B, B^1. 4. cup. terr., *ord. inv.* C. *rubr. in marg.* Pauperies Christi, B, C. 6. dicat, C. me sequi, *ord. inv.* B. 9. nos, *pro* vos, B, B^1, C. factus est egenus, *ord. inv.* B, B^1, C. nos, *pro* vos, B, B^1, C. *sed* B. *al. man.* 10. essemus, B, B^1, C. tot. ewang., *ord. inv.* B, B^1. 12. pauperiem, B, C. *sequitur rubr.* paupertas Christi, C. 13. tam, *al. man.* B. 14. istam, *pro* sanctam, B^1, C. *post* fidem *add. rubr.* Tangit claustrales blasfemias, C. 15. sed et, C. blasfeme, *sed in marg. al. man.* blasfemiam, C. 17. paupertas, B^1. 18. fuit, *om.* B, B^1, C. 19. cum, *pro* tamen, B^1, C. 20. sapiencia, B, C. 26 *vel* 36. *tunc rubr.* hic habetur quod Christus non mendicavit ab homine, C. 21. mendicitatem, *sed supra* citatem, *al. man.* cacionem, B. mendicacionem, B^1. sed tribue, C. 22. per apostolum, B, B^1, C.

Digitized by Google

tem generaliter sacerdotibus pro regula istam fidem: *Nichil,* inquit *intulimus in hunc mundum, haut dubium nec aliquid inde auferre possumus. Habentes igitur alimenta et quibus tegamur hiis contenti simus.* Et hic videtur fidelibus si

His temporal possessions thus make the Pope a heretic.

auderent depromere, quod papa et tota secta sua dotata temporali dominio sit hereticus induratus, quia scripture que non potest solvi pertinaciter contrarius; sed quis est hereticus nisi talis? Unde petrus pa petri 5° precipit: *pascite qui in* 1 Pet.v. 2.

For he clearly disobeys S. Peter.

vobis est gregem dei, providentes non coacte sed spontanee secundum deum, neque turpis lucri gracia sed voluntarie. Neque ut dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo, ut cum apparuerit princeps pastorum percipiatis immarcessibilem

As popes stultify the truth by their lives so papal decretals stultify the doctrine.

glorie coronam. Sed sicut vita pape et cleri sui cesarii soporavit istam petri sentenciam, sic decretales epistole soporaverant istam fidem. Ideo videtur evidens * quod prelati C. 4 b.
ignorantes istam fidem tam opere quam sermone sunt perfidi antichristi. * Et cum ex fide claret fidelibus quod in isto B. 4 a.

But this verse from S. Peter is worth more than all the bulls.

unico verbo petri sit salubrior sentencia quam in omnibus epistolis decretalibus vel bullis papalibus, patet quod stulte clerici deserunt discere hanc fidem salubrem et student ista apocrifa que seducunt.

1. pro *al. man.* B. istam pro reg., *ord. inv.* C. *rubr. in marg.* Mendicacionem, C. 2. inquit, *al. man.* B. *om.* B^1. quicquid *corr. ex* aliquid, B^1. 3. *pro* igitur, sibi, *sed al. man.* inquit, B. inquit, B^1, C. 4. contentemur, *pro* contenti simus, C. 5. exprimere, *pro* depromere, B, B^1, C. *rubr. in marg.* Papa, B. sua, B, C. 6. scripture sacre, C. 7. est *corr. al. man.* ex sit. 8. *sequitur rubr.* hahahanezzadng (Boh. = maledicti) prelati, C. petrus, *om.* B^1. inquit, *add. post* pascite, B. 13. glorie, *om.* B, B^1, C. sui cleri, *ord. inv.* B. 14. soporaverunt *corr. ex* soporaverant, B, B^1. 19. *rubr. in marg.* Decretales, B. *supra* vel *al. man.* et, B. quam, *pro* quod, B, B^1. stolide, *sed al. man. in marg.* stulte, B. 20. deser. cler., *ord. inv.* B.

Digitized by Google

CAPITULUM VIII.[1]

Mend. objects:

MENDACIUM. * Nimis patenter reseras conversacionem, quam increpas prelatorum; sed audi partem alteram in responsionibus et repplicacionibus, et tunc potes magis evidenter procedere.

Christ preached poverty but not as a permanent law.

Concedo quidem tibi quod Christus vixit et docuit vitam pauperem sed noluit ipsam esse perpetuam, cum dicat in apostolo allegato quod Christus sic egenus factus est ut illis inopia vos divites essetis. Superbia autem et cupiditas sacerdotum legis veteris qui Christum occiderant requirebant Christum sic vivere et docere. Sed postquam repressa sunt ista peccata dignitas sacerdotum exigit quod clerus ad priorem gloriam revertatur; in cujus signum predia quibus dotatur ecclesia vocantur patrimonium crucifixi. Christus enim virtute passionis sue et meriti adquisivit sue ecclesie omnia ista dominia, et, si, B^1. 151 d. justicia posset pro*cedere, ampliora; et cum ista sentencia concordant concessiones dominorum temporalium et vite papales patule atque leges.

The need for it is passed, and the glory of the clergy should be restored.

Their domains are held in the name of Christ crucified and should be greater.

Ver. answers:

VERITAS. Video quod fraudulenter misceas quedam vera cum falsis. Concipis quidem veritatem fidei quod Christus tam in vita quam doctrina docuit pauperiem observari. Sed B. 4 b. quod consequenter addis, hanc * Christi sentenciam durare ad tempus modicum et postea clerum suum redire ad seculum amplius quam vixerunt legis veteris sacerdotes, infideliter 101. gar*rulas et contrarie racioni. Si enim Christus tam diu et

Can Christ who reproved avarice in priests of the old law permit it in those of the new?

[1] Jam hinc ea glossemata easque lectiones quae mihi ad vera verba auctoris restituenda inutilia videantur, omittam.

8. sit, *pro* sic B. est, *om.* B, B^1, C. nos, *pro* vos, B, B^1, C. 9. essemus, B, B^1, C. 12. priorem, *sed* patrimonii *al. man. in marg.* B. priorem *sed* patrimonii *in marg.* B^1. patrimonii, C. 15. et, *sed al. man.* ut, B. ut, B^1, C. sic, *pro* si, B, B^1, C. 16. in sciencia, *pro* justicia B, B^1, C. possit, B, C. ampliori, B, C. 22. Christi, *om.* B, B^1, C. 23. per, *pro* ad, B, B^1, C. mod. temp., *ord. inv.* B, B^1, C. 25. et contra Christum, *add. post* racioni, B.

Digitized by Google

tam dure reprobavit hoc peccatum in sacerdotibus legis veteris, quomodo sacerdotem legis gracie nove movet redire ad dictam avariciam sicut canis redit ad vomitum? Jam enim plus ditantur et gloriantur in seculo clerici et precipui sacerdotes quam ditabantur vel gloriabantur in seculo scribe pharisei vel principes sacerdotum. Ideo, cum tanta sit racio perpetuacionis hujus legis Christi ut patet de statu innocencie et statu glorie, patet quod ista lex Christi debet precipue in novissimis temporibus observari; tunc enim diabolus plus temptat homines ad avariciam. Ideo est magis necessarium in clero, qui debet esse speculum populi, apponere medicinam. Que ergo racio, cum hodie tantum dominatur cupiditas quare Christi pauperies tantum deprimitur et antichristi rabies tantum extollitur? Numquid racio concordat quod hec lex Christi in racione exemplari eterna sit per trecentos annos tantummodo observata et lex antichristiana contraria in temporibus tam periculosis sit perpetuata. Idem enim est sic dicere et extollere diabolum supra Christum, ac si infidelis annueret quod lex Christi tam necessaria et salubris durabit ad horam sub colore * divini beneplaciti, sed lex antichristi C. 5 a.
plena veneno atque mortifera duret perpetuo ut excitet homines ad peccandum. Sed quis Christianus talem blasfemam responsiunculam tolleraret? * Ulterius novit catholicus B. 4 c.
quomodo sunt due diviciarum maneries, scilicet divicie temporales et divicie celestes et spirituales. Et prime divicie vix cum virtutibus moderate ducunt ad celestes divicias, que sunt vere, de quibus loquitur apostolus Christi supra. Ideo haberes conscienciam super ista loquela heretica, quam innuis super fide scripture apostoli. Oportet enim per penalitatem et pauperiem hic in via mereri celestes divicias et beatitudinem in patria.

Priests are more avaricious now than ever.

There is thus the greatest need that the law of poverty should be observed.

Is Christ's law to last three centuries, Antichrist's for ever?

To maintain this is to put the Devil above Christ.

There are two sorts of riches, earthly and heavenly, which sort ill together.

By contemning the earthly, men should win the heavenly.

2. sacerdotes, B, B^1, C. nove, *om.* B, B^1, C. moveret, B, B^1, C. 3. dictam, *om.* B, B^1, C. 4. clerici, *om.* B, B^1, C. 6. et pharisei, B, B^1. racio sit, *ord. inv.* B, B^1, C. 18. fidelis, *pro* infidelis, B, B^1, C. 24. due, *om.* B, B^1, C. sunt, enim, *pro* scilicet, B, C; *sed* enim *al. man.* B. sunt *corr. ex* scilicet, B.

Digitized by Google

CAPITULUM 9^m^.

Adhuc pro declaracione ulteriori objectus heretici quem
inculcas, notandum est quod sicut avari principes sacerdotum
et pharisei legis veteris humanitatem Christi occiderant
propter timorem amissionis bonorum temporalium, sic diciores
principes sacerdotum pro tempore legis gracie divinitatem
Christi, quia veritatem legis evangelice quantum suffecerant
extinxerunt. Ideo ut multis videtur postquam majorem
Christi gratitudinem perceperant tanquam plus ingrati magis
John xi. 47. peccaverant. Unde jo 11° sic scribitur: *collegerunt pontifices
et pharisei concilium adversus jhm et dicebant, quid facimus*
B^{1}. 152 a. *quia * hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic
omnes credent in eum, et venient Romani et tollent locum
nostrum et gentem.* Sed principes sacerdotum et Pharisei
tempore legis gracie habent scriptas bullas et cartas, que
omnes sonant in suam avariciam et veritatem evangelicam
nituntur extinguere, et promulgantes eam licet trepide per-
101 b. secuntur: * et sic ut videtur multis nostri principes sacer-
dotum et pharisei multipliciter magis peccant, quia sunt
B. 4 d. sub majori ipocrisi * plus ingrati, et non solum cum majori
multitudine Christum persecuntur in membris, sed tanquam
eis summum odibile contempnunt predicacionem evangelice
veritatis. Cujus causa videtur quia sciunt ex fide catholica
quod debent Christum sequi in moribus. Et evangelium
docet cum vita eorum quod sunt vite et doctrine Christi nimis
contrarii. Ideo odiunt quod istud populo declaretur. Et sic
quantum ad gloriam quam fingis Christi sacerdotibus debere
modo competere, patet quod ignominiam vocas gloriam, cum
in statu plus periculoso hortaris quod clerus relinquat arma
spiritualia, in quibus debet diabolum, carnem et seculum

As the rich Pharisees killed Christ's manhood for fear of losing their wealth,

so our richer priesthood would kill His godhead by trying to crush gospel truth.

Their bulls and charters aim at this.

So also they hate gospel truth to be preached.

Knowing that their lives contradict it.

As for the 'glory of the clergy' it is really their shame.

2. sacerdotum, *om.* B, B^{1}, C. 10. peccaverunt, B, B^{1}, C. 18. et, *om.* B, B^{1}, C. sacerdotum, *om.* B, B^{1}, C. 30. mundum, *pro* seculum, B, B^{1}, C.

And the argument imputes ignorance to Christ.

Even worse is the blasphemy in speaking of the 'patrimony of Christ crucified.'

For this shifts upon Christ the blame of the clergy's sin.

superare; et preter hec imponis Christo manifestam blasfemiam: quod ipse tanquam reditus istius ignarus, vel conversacionem ecclesie sue necgligens, istum reditum dereliquit. Et quantum ad nominacionem patrimonii crucifixi, patet quod multiplicas blasfemias contra clerum; quia magnum peccatum est prevaricari sic in mandatum domini, sed major * blasfemia est imponere Christo quod ipse **C. 5 b.** approbat et necessitat clericos sic peccare. Sic enim, tanquam alter adam, nititur clerus suam culpam in dominum retorquere: *mulier inquit, quam dedisti michi sociam dedit* Gen. iii. 12. *michi de ligno et comedi* ut patet gen 3°. Clerus autem mentitur innuitive longe abjeccius cum dicat quod Christus in ligno fuerat crucifixus ut clerus suus postmodum taliter dominetur. Sed que major blasfemia quam Christo imponere talem culpam? Et per consequens est summa blasfemia quod clerus Christi virtute hujus passionis pauperis et humilis debet sic toto seculo dominari. Et quantum ad cartas et concessiones secularium dominorum patet quod clerus * erubesceret inniti tam culpabili fundamento. Nam **B. 5 a.** imperator et domini alii in hoc per regem superbie sunt seducti. Ideo expergiscant sompno istius criminis soporati, et cognoscant hoc principium clare demonstrabile apud catholicos quod in nullo valet humana concessio, nisi prehabita licencia a domino capitali. Cum ergo non possunt docere quod ad hoc dominium habebant a Christo licenciam, patet quod tam lege humana quam divina est ista stulta donacio irritanda. Vel ergo oportet ipsos negare blasfeme Christi capitale dominium supra cesarem, vel concedere donacionem istius dominii esse illicitam et per consequens a catholicis respuendam, vel 3° ad hoc ostendere Christi licenciam specialem. Et de quanto clerus vel seculares

As vain is the plea of concessions from temporal lords.

For no human concession holds good except by leave of the superior lord.

And no such leave can be shown from Christ.

They must either deny Christ's lordship, own the concessions invalid, or show His leave.

9. deum, *pro* dominum, B, B^1, C. 11. de ligno, *om.* B, B^1, C. 14–16. quam . . . blasfemia, *om.* B, B^1, C. 23. contraria, *sed in marg.* humana, B. 25. habeant, B, B^1, C. 27. *sup.* irritanda *al. man.* evitanda, B. evitanda, *sed. al. man. in marg.* irritanda, B^1, C. 30. 2°., B, B^1, C. ost. ad hoc, *ord. inv.* B, B^1, C.

Digitized by Google

domini in isto crimine diucius immorantur, de tanto in peccato
maximo diabolice se indurant. Et quantum ad leges et
vitas papales patet quod est confirmacio criminis sicut prius.
Quid enim valent iste evidencie nisi probate fuerint racio-
102. nibus vel scriptura. Sed, cum non sunt in Christo * est et
non, patet quod impossibile est istorum alterutro tradiciones
istas papales vel leges hominum stabilire. Et vellem quod,
clerus contra expropriacionem istam remurmurans, etiam
papa ad istam racionem efficaciter responderet. Et certum
est quod non superest fructuosa responsio, nisi reddicio rei
tam diu injuste detente, et istud cum contricione, potest per
dei graciam capitali domino complacere.

The example of popes is vain unless supported by reason or scripture. As Christ does not contradict Himself such proof is impossible.

The only true answer for the clergy is contrite restitution.

CAPITULUM 10m.

Mendacium. Videtur stulta presumpcio istam materiam
in novissimis temporibus attemptare. Multi quidem fuerunt
B. 5 b. sancti canonizati in ecclesia, qui istam dotacionem * cleri
multipliciter approbarunt. Et si testimonium vel consciencia
ponderatur haberi possunt mille fideles recte consciencie
contra paucos hereticos. Cui ergo parti pocius est creden-
dum. Consuetudo ergo tot sanctorum veterum approbata in
ecclesia sancta concorditer daret fidem.

***Mend.* objects that the authority of the saints is on the side of endowment.**

Veritas. Ista non sunt verba racionis sed contencionis et
exprobracionis; ideo sunt humiliter, sapienter et pacienter a
fidelibus transcurrenda. Cum autem ex fide omnes sancti
citra Christum, ut johannes confitetur, multipliciter pecca-
verunt, patet quod omnes citra Christum habuerunt valde
C. 6 a. antiquam consuetudinem * ad peccandum. Ideo si Christi

***Ver.* answers: the authority of saints, none free from sin, cannot be set against Christ.**

2. diabolico, B, B^1, C. 5. nisi est est et non, *pro* est et, B^1. 8. contra, *om.* B, B^1, C. exprobracionem, *sed int. lin.* correpcionem, B. expropriacionem, *sed al. man. in marg.* exprobracionem, B^1. 10. frivola, *pro* fructuosa, B, B^1, C. 15. sunt, *sed al. man. in marg.* fuerunt, B. firñt (=firmant), B^1. 25. fidem vel Christum *corr. al. man. in* deum, B. deum, B^1, C. 26. deum, *pro* Xtum, B.

Digitized by Google

autoritas sit infinitum prestancior quam consuetudo eorum, quis fidelis non crederet autoritati domini eorum consuetudine pretermissa. Cum ex fide capimus quod nullus sanctorum quantacunque sanctitate prepolleat est in dicto vel consuetu-

Conformity to Whose life is the standard of holiness.

Christ's witness is thus decisive against endowments.

dine credendus, nisi de quanto illud consonat cum Christo qui est prima veritas. Et per consequens, habita a Christo vivaciori evidencia ad credendum contrarium, istud est ex illa forciori evidencia dimittendum. Et sic posset esse non stulta presumpcio sed veritatis instigacio quod ista sentencia

And these, under the guise of charity, have been increasingly mischievous.

nunc taliter est temptata: quia ista dotacio sicut in principio sonuit in peccatum, sic continue plus et plus * a B. 152 a. religione domini declinavit. Et error imprimis insensibilis, ymmo qui videbatur esse elemosyna, ex cremento malicie jam

Some men piously ask belief not because of their own erring wisdom, but because they declare Christ's law.

patule est perceptus. Ideo ad reprimendum presumpcionem superbam homines pie rogant quod non credatur ipsis in isto quia ipsi vel mendaces hoc asserunt, sed quia est lex domini jhu Christi, et ut dicit Augustinus 'Si Christus hoc asserit

And their self-denial gives weight to their condemnation of endowments.

ve illi qui non credit.' B. 5 c. Et ut advocacio ista pro lege Christi sit çlarior, homines promulgantes istam sentenciam non querunt lucrum mundanum nec humanam amiciciam set contrarium paciuntur. Et sic amor dei et legis sue, cum honore suo rependendo, preponderari debet a fidelibus in 102 b.

In these matters Faith and Opinion must be distinguished.

hoc actu; et principium in isto puncto et aliis debet esse fidelibus quod discrete distinguant inter fidem et opinionem, sic quod nichil accipiant tanquam fidem nisi ex lege veritatis doctum fuerit. Ideo canonizaciones et quecunque operaciones papales, consuetudines vel asserciones sanctorum dant

That all saints have sinned is of faith.

opinionem illis in quibus est evidencia cum fide. Ut fides est quod petrus et paulus cum ceteris sanctis multociens graviter peccaverunt, et opinio est quod posteriores canonizati

That the saints of papal creation are holy is of opinion.

a romano pontifici erant sancti, licet ad sanctitatem eorum

3. cum autem, B, C. 13. incremento, B. 16. hec, B, B^1, C. 17. hec, B, B^1, C. 20. humanum, *pro* mundanum, B^1, C. vel, *pro* nec, B, B^1, C. mundanam, *pro* humanam, B^1, C. 22. sibi, *pro* suo, B. impendendo, B^1. 25. veritate, *pro* lege veritatis, B, B^1, C. 28. citra fidem, *pro* cum fide, B, B^1, C.

Digitized by Google

quos scriptura sacra canonizat non in proporcione que deo placet attigerant. Et sic non est major evidencia, si isti sancti canonizati a romana ecclesia istam consuetudinem habuerunt, ergo non in hoc contra Christum et suam ecclesiam peccaverunt, quam sequitur, si petrus et paulus contra dominum blasfemarunt, ergo non in hoc contra Christum aut suam ecclesiam peccaverunt. Videamus ergo quid dicit infallibilis racio vel lex dei et illud tanquam fidem vel infallibilem in animum imprimamus. Turpe quidem est sentenciam et veritatem tanquam fide in animo stabilire et fidem fundatam in scriptura dimittere.

To hold these last sinless as to endowments is to hold Peter sinless in denying Christ.

It is shameful to uphold vain opinion, and set aside the faith founded in the scriptures.

CAPITULUM 11m.

Veritas. * Lapsus autem a fide, et specialiter quia capitur probabile tanquam fides, facit errores innumerabiles in ecclesia militante. Qui autem credit ut fidem communitati vel populo est in januis ut stolide seducatur, quia * ecclesiaste * p° scribitur, *stultorum infinitus est numerus.* Et sapiens daniel cum populus dampnasset Susannam ex falso testimonio sacerdotum, si generaliter multitudo testium approbetur, cujus contrarium * patet daniel ult°, et helias foret per quadringentos sacerdotes baal in causa domini superatus, cujus contrarium patet 3 Reg. 18°. Ideo prudentes habent hanc consuetudinem quando difficultas circa veritatem aliquam ventilatur. In primis considerant quid fides scripture loquitur in hoc puncto et quicquid hec fides in illa materia diffinierit credunt stabiliter tanquam fidem. Si autem fides Scripture neutram partem ejus expresserit, dimittunt illud tanquam eis impertinens, et non litigant vel contendunt que pars habeat veritatem. Et ista est magna prudencia sapientium. Ideo est stulta evidencia

C. 6 b.
Eccl. i. 15.
B. 5 d.
B^1. 152 b.
Bel and the Dragon.
1 Kings xviii.

The scriptures show the folly of taking the popular voice as authoritative.

In a difficulty wise men first ask what scripture says.

If it is silent they dismiss the question.

6. deum, *sed int. lin.* Christum, B. deum, B^1. Christum, C. 10. et veritatem, *sed al. man.* inanem, B. inanem, B^1, C. fidem, B, B^1, C. 13. autem, *om.* B, B^1, C. 29. Et ergo, *sed al. man.* ideo, B. Et ideo, B^1.

Digitized by Google

The majority is generally wrong.

si major pars militantum sic asserit, ergo verum, cum sit argumentum topicum ad contrarium concludendum, quia deus scit si nunc militant plures filii patris mendacii quam filii veritatis. Et quantum ad imposicionem heresis, fideles armarent se humiliter cum factis domini; ipsi enim imposita

As for the outcry of heresy Christ was accused of this.

est sepe heresis, quia blasfemia, et persecutus fuit tanquam hereticus lapidandus, ut patet jo 8°. Et causa potissima quam John viii. 59.
false finxerant in dampnando Christum fuit falsa imposicio heresis: jo 19° scribitur *nos legem habemus* * *et secundum* John xix. 7. 108.

People now take the pope's decision as authoritative.

legem debet mori. Sic enim possent hodie populi papam colere tanquam Christum sic quod si quicquid diffinierit in causa terrena sive celesti illud defendant et sustineant tanquam

And if two popes are elected some hold one election, others the other, as divine.

legem. Et si duo pape ex seminacione sathane electi fuerint, populi diversi elecciones illas approbant tanquam * fidem. B. 6 a.
Et ex tali scismate oriri possent inconveniencia infinita. Que, rogo, major infidelitas quam approbare elecciones cardinalium

The cardinals may be devils incarnate, yet whoever they elect is Christ's vicar!

qui ex nobis dubio sunt diaboli incarnati, quod si elegerint qualemcunque personam in papam, tunc ipse est pater sanctissimus et immediatus Christi vicarius. Hec autem heresis, loco sortis apostolorum qua eligerunt Mathiam per

The substitution of election by cardinals for the lot is the devil's device.

diabolum introducta, potest esse zizania ad catholicos in fide discordandum. Medicina ergo foret catholicum tales elecciones cum non sint apostolice refutare, et operibus persone viantis credere, et omnino dubium vel non fidem tanquam fidem catholicam refutare. Et sic concordet fidelis cum lege domini, et armet se cum paciencia et caritate, et ponat humiliter in manu domini vitam suam, quia discenciones originate ex divisionibus sectarum parturiunt istis periculosis temporibus multa mala.

1. militancium, B, B^1, C. 3. pulcrius *corr. ex* plures, B. pulcrius, C. 5. fideliter, *pro* humiliter, B, B^1, C. 9. Nam Jo. B^1. 10. hodie possent, *ord. inv.* B, B^1, C. 11. quicquam, B, B^1, C. 16. ergo, *pro* rogo, B, B^1, C. 20. Mathiam, *om.* B, C. 21. Katholica *al. man. in marg. add.* B. Katholica *add.* C. 23. et operibus . . . refutare, *om.* B, B^1, C. 26. ponet, B, B^1, C

Digitized by Google

CAPITULUM 12m.

Mend. objects:

To accept scripture proof only would destroy belief in papal bulls and decisions.

And in indulgences, etc.

As questions of oaths or paternity could not be so settled contracts and wills would be void.

MENDACIUM. * Video quod implicas multa inconveniencia in deliramentis stolidis que effaris; quia si in tali materia C. 7 a. solum debet fidelis * credere scripture sacre non crederet bullis papalibus vel diffinicioni curie romane, et sic omnis fides adhibenda sociis fidelibus conversantibus deperiret et multo magis non crederetur indulgenciis, literis episcopalibus vel literis fraternitatum de suffragio spiritali. Sed quis vivens vitam communem hominum non tunc de sua beatitudine desperaret. Ymmo contractus humani qui fiunt communiter juramentis et testificacionibus deperirent, et quod plus est B¹. 152 c. hereditates secundum leges humanas, * cum nemo crederet quod juvenis habuit talem patrem. Sed hoc nimis perturbaret rempublicam et legem politicam.

Ver. answers:

This fails to distinguish credence in matters of opinion from faith in revelation.

VERITAS. * Video quod a patre mendacii didicisti B. 6 b. distincciones et equivocaciones * subterfugere, et inconveniencia saltem tibi apparencia concludere videaris. Est autem credere equivocum ad cum hesitacione date sentencie adherere, vel sine hesitacione, opiniative tamen, adherere date sentencie, vel 3° adherere sentencia tanquam fidei quê dicatur a veritate prima cum tamen aliunde non humanitus demonstretur. Et sic supponimus in toto isto colloquio credere fide sumi, non autem loquimur tam laxe in proposito sicut boicius, quod quecunque opinio quam quis habuerit sit sibi fides; sed loquimur de fide catholica, quoniam necesse est opinionem transcendere, cum facit certitudinem infallibilem, pro qua fidelis debet mortis periculo exponere

3. affaris, B, B¹, C. 4. fides *corr. ex* fidelis, B. fides, C. 8. spiritali *corr. ex* spirituali, B. speciali, *sed al. man. in marg.* spiritali, B¹. spirituali, C. 13. cuius illa hereditas extiterat, *add. post* patrem, B, C, *sed* B, *al. man. in marg.* cuius illa hereditas existeret, *add.* B¹. 18. aliud, *pro* ad, C. 19. opinative, B, B¹, C. tantum *al. man. corr. ex* tamen, B. tantum, B¹, C. 20. sibi, *pro* sentencia, B, B¹, C. 22. demonstraretur, B, B¹, C. supponamus, C. 23. fidem, B, B¹, C. enim, *pro* autem, B, B¹, C. 24. loquitur, *add.* B, B¹, C, *sed* B, *al. man.* quam, *pro* quoniam, B, B¹, C.

Digitized by Google

vitam suam. Et sic opinative potest homo credere bullis papalibus; et specialiter si super illas rei experiencia addat opinionem; quia ille per se non faciunt * fidem et multis 103 b.
hominibus parvam aut nullam credulitatem, cum tam papa quam sua curia falli poterunt et fallere propter lucrum et ignoranciam veritatis. Et sic dictum est communiter quod ad quesita sive proposita est quadruplex responcio adaptanda.

Propositions may be (i) granted as matters of faith transcending opinion,

Quedam enim sunt simpliciter supra opiniones hominum concedenda ut veritates fidei, veritates sensibiles, et veritates doctrinales ex certis principiis demonstrate.

(ii) similarly denied,

In secundo vero gradu sunt alique neganda simpliciter ut falsitates opposite veritatibus supradictis.

(iii) doubted,

3° vero sunt alique dubitanda ut verba hominibus proposita que propter evidencias contrarias nec sciunt simpliciter esse vera nec sciunt simpliciter esse falsa.

(iv) taken as true, but not certainly so.

In 4° vero gradu sunt alique supponenda ut opinabilia citra vera primi modi, de quibus homo non est certus fide vel * de- B. 6 c.
monstracione vel eorum oppositis, licet non habeat evidenciam ad contrariam opinandum; ut habita experiencia de conversacione sacerdotis qui vivit catholice, supponi potest ab experiente quod sit membrum ecclesie, et tamen non debet credi * ab aliquo tamquam fides, quia nescitur si sit C. 7 b.
predestinatus aut prescitus ad tartarum propter lapsum. Ideo debemus catholice relinquere famosum puerile principium quod omnis proposicio proposita sit concedenda, neganda, vel dubitanda.

There are other moods beside assent, denial, and doubt.

As, e.g. of one's own salvation, hope.

Cum proposicio mihi si salvabor nec concedo nec nego nec dubito, sed spero. Et de aliis hominibus nullum istorum habeo sed suppono secundum evidenciam quam habeo citra fidem. Et patet quod expertus de curie romane malicia potest loqui cum prudencia contra illam,

2. illis, B, B[1], C. 5. poterint *corr. ex* potuerunt, B. poterint, B[1], C. 7. ad, *post* sive, *add.* B, C, *sed* B, *al. man.* 8. supra op. hom., *om.* B, B[1], C. 11. aliqua, B. 12. modo, *pro* vero, B, B[1], C. aliqua, B, B[1], C. 14. sciuntur, B, C. sciuntur, B, C. 15. aliqua, B, B[1], C. 19. quod, *pro* qui, B, B[1], C. 20. dicitur, *pro* debet, B, B[1], C. 21. an, *pro* si, B[1]. 25. proposito, *pro* proposicio, B, B[1], C. 27. spero *corr. al. man. ex* suppono; B. spero, B[1], C.

Digitized by Google

licet non loquatur contra Christum et suam ecclesiam; quia non est fides quod illa curia sit militans ecclesia, licet quandoque acciderit quod fuit ecclesia hic in via.

CAPITULUM 13^{m}.

B[1]. 152 D. VERITAS. * Ex istis dictis est medium inductivum ad respondendum ad alia que postmodum sunt illata. Non enim debemus accipere bullas papales vel generaliter dicta illius curie tanquam fidem; cum sunt viatores peccabiles et non generaliter inspirati, et ocularis experiencia docet quod sepe sunt decepti et contra veritatis regulam sepe errant. Et sic debemus ex sufficienti evidencia credere sociis cum quibus communiter conversamur, sed non habemus ex fide credere omni spiritui quem audimus, nec indulgenciis debemus credere,
B. 6 d. sicut nec papa vel sua curia, cum nescit * si illa persona cui concedit dictam indulgenciam sit dampnanda, sicut nec scit si sit voluntatis dei concedere quod ipse annuit sic in bullis. Ideo non relucet magna discrecio vel sapiencia in hiis indulgenciis, specialiter si non fundantur in factis Christi vel verbis, nec in alicujus pape sapiencia antequam satanas est solutus; que
104. ergo evidencia movet hos satrapas sic voluntati domini * adversari? Aut que cupiditas urgeret istum prelatum sic scribere et sigillare sibi ambiguum, ubi verisimile est quod sit mendacium presumptivum? Ideo est multis evidens quod ista presumpcio sit peccatum; quia pari evidencia posset filium dei predestinatum dampnare ad tartarum. Ideo dicunt quidam viantes quod propter tale judicium temerarium nec magis nec minus, sed propter meritum vel demeritum quo ad deum. Et de multis literis episcopalibus concedentibus 40 dies venie est idem probabiliter senciendum. Et quantum

Thus papal bulls are not to be received as of faith.

Nor are indulgences to be believed in.

In these the bishops ignorantly set themselves against God.

As much as if they consigned a child of God to perdition.

So with episcopal letters.

3. vita, B, C. via, *sed al. man. in marg.* vita, B[1]. 5. ad respondendum, *om.* B, B[1], C. 6. ea, *pro* alia, B, B[1], C. 9. a domino, *ante* inspirati, *add.* B, C, *sed* B, *al. man.* 12. debemus, *pro* habemus, C. 19. sapiencia, *pro* evidencia, B[1]. 20. moveret, B, B[1], C. 26. viatores, B, B[1], C. 29. Et, *om.* B, B[1], C.

Digitized by Google

And with letters of fraternity.

ad literas fraternitatum, cum certum videtur quod ipsimet nesciunt si sint globus reprobus prescitorum, quid ergo valet illis vendere suffragiorum suorum participium? cum nesciunt si aliqua merita illis remaneant ad beatitudinem consequendam. Nec ex istis infertur quod aliquis de militante ecclesia desperaret; sed quod non confideret in istis apocrifis et incertis; ymmo quod totam spem suam in gracia Christi colligeret.

All our hope should be in Christ.

* Et ad percipiendum fructum illius spei in bono meriti C. 8 a. secundum doctrinam legis domini laboraret. Et istud evacuaret * desperacionem finalem multorum qui in istis suf- B. 7 a. fragiis sunt decepti. Et quantum ad contractus humanos vel civilia commercia patet quod fiunt communiter cum peccato, quia cum juramentis et testificacionibus illicitis. Ideo donate viro apostolico injuriam qui propter periculum hoc evitat.

As to contracts, they are usually accompanied by sinful oaths.

Et quantum ad hereditates descendentes ex datis patribus, sacerdotes non debent circa talia esse soliciti; sicut nulli debent presumere imponere dato heredi quod non descendit ab istis parentibus, nisi a spiritu sancto motus fuerit descensum hujusmodi impugnare. Et sic bene concluditur quod multa sunt vera in actibus humanis tam presentibus quam preteritis circa que viatores non debent esse soliciti. Ideo magis foret prudencia hominem renuere sibi neutrum aut impertinens sue beatitudini, in quo * devio tam speculative B^1. 153 a. quam practice multi peccant; ut patet de arte obligacionis et contencionibus circa temporalia hereditarie et temporaliter possidenda.

As to inheritances, paternity should not be disputed except at God's will.

And about these things it would be better to care less.

CAPITULUM 14m.

Mend. objects:

MENDACIUM. Iterum manifeste innuis non esse ut fidem

7. dei, *pro* Xti, B, B^1, C. 8. concipiendum, *pro* percipiendum, B, B^1, C. istius, *pro* illius, B, B^1, C. 14. hec, *pro* hoc, B, B^1. 15. patrum *corr. ex* patribus, B, B^1. patrum, C. 22. magna, *pro* magis, B, B^1, C. 23. speculativi, B, B^1, C. 24. practici, B, B^1, C. multum, *pro* multi, B, B^1, C. 25. contencionis, B, B^1, C.

Digitized by Google

credendum illos esse sanctos qui in missis, in letaniis, et aliis ecclesie serviciis inseruntur; ad quid ergo diceremus de illis nisi crederemus quod in patria sunt beati? cum spes meriti super fide stabili in credentibus est fundanda.

You thus deny that the sanctity of saints to whom we address prayers is of faith.

VERITAS. * Hic dictum est sepius quod de sanctis quos canonizat ecclesia supponimus, sed non ut fidem credimus, quod sunt beati in patria. Undecim tamen apostolos cum paulo, magdalene et ceteris quos fides scripture implicat esse

Ver. answers: We do not hold as of faith the sanctity of any but Scripture saints.

B. 7 b. sanctos, credendum est ut fidem esse beatos, * et alios, quan-

104 b. tumcunque magna sanctitate in celis prepolleant, * credimus esse in beatitudine, verumtamen citra fidem. Et ideo ordinavit ecclesia quod quecumque oracio porrecta ad sanctum ad deum principaliter dirigatur. Et sic quelibet talis oracio implicat tacite condicionem, si et quatenus placet deo per talis sancti meritum nobis miseris suffragari. Et ut videtur multis nulla oracio porrecta specialiter sancto Christi est laudabilis, nisi de quanto acuit devocionem in Christum, sic quod si omnes intenciones et oraciones uniri possent in Christum, sincerius directe unite in Christum, esset utilius Christiano omnes oraciones specialiter Christo porrigere. Nec valet false credere quod Christus propter celsitudinem sui dominii non potest a nobis miseris faciliter exorari; ideo est necessarium habere alias personas mediantes; Christus enim assistens pontifex immediate illabitur viatori et cum hoc immediate conjungitur deitati. Ideo nullus sanctus est misericordius aut facilius auditivus miseri quam est Christus. Nec valent oraciones aliorum sanctorum, nisi de quanto

Prayers are addressed mediately to saints, ultimately to God.

And are only good, if at all, in so far as they quicken devotion to Christ.

Who is more ready to hear than any saint.

C. 8 b. Christus prius ex sua gracia has acceptat. * Ideo dicunt quidam quod porrecciones oracionum ad istos sanctos sepe

Prayers to saints are often harmful.

1. in, *ante* letaniis, *om.* B¹, C. 2. horarum officia, *post* diceremus, *add.* B, C, *sed* B, *al. man. in marg.* 8. Magdalena, B, C. 9. quacunque *corr. ex* quantumcunque, B. quacunque, C. 14. et si, *ord. inv.* B, B¹, C. placeat, B, B¹, C. 19. *sup.* Xtum *al. man.* scilicet sanctum, B; ipsum *corr. ex* Xtum, B¹; ipsum, *et int. lin. al. man.* sanctum, C. est, *pro* esset, B¹, C. 20. ad Christum, *pro* Xto, B, B¹, C. 23. pers. al., *ord. inv.* B, B¹, C. 25. sanctus, *om.* B, B¹, C. 26. aut audacius, *pro* auditivus, B, B¹, C. misereri, B, C. miserere, B¹. 28. de, *pro* ex, B, B¹, C.

Digitized by Google

The sanctity of saints is to be believed or not according to the evidence. Their legends are not of faith.

sunt superflue vel nocive. Conceditur ergo quod non est articulus fidei appropriare cuilibet sancto de quo dicimus specialem articulum fidei sed beatitudinem illorum supponimus secundum majorem evidenciam vel minorem. Unde absit quod omnes legende sanctorum in ecclesiam introducte sint fides catholica, cum in festo corporis Christi de sancto

In primo nocturno, Lectio II.

Just as the existence of accidents without a substance in the Eucharist is a doctrinal accretion.

sanctorum scribitur quod accidencia sunt in eucaristia sine subjecto, quod non fuit fides tempore augustini. Ideo dicit in de sermone * Domini in monte quod multa vera, licet in legendis talibus inserantur non sunt fides catholica; sicut

B. 7 o. Aug. De Serm. Dei in Monte, i. 65.

So are many of these legends.

exemplificat de ministro convivii cujus unum brachium a cane rapido est abstractum. Sufficit ergo ad tales oraciones

It is enough to believe tentatively in prayers to saints, absolutely in Christ.

secundarias habere probabilem supposicionem, et de Christo qui fundamentaliter oratur habere cum aliis virtutibus firmam fidem; et patet solucio. In ista tamen materia dicunt sco-

Explicit (or specific) differs from implicit (or indefinite) faith.

lastici quod aliqua est fides explicita vel expressa et aliqua est fides implicita sive tacita. Fidem autem implicitam * dicunt

B^1. 153 b.

esse quamcunque veritatem juxta illud apostoli prima cor. 13° Caritas omnia credit, et tamen infinite sunt veritates de quibus

1 Cor. xiii. 7.

non oportet nos hic habere fidem explicitam; cum sufficit fideli quod credat quamcunque veritatem secundum gradum

We must believe in the resurrection of the body, but not separately in that of this or that man's body.

et formam qua deus vult ipsum hanc credere. Ut carnis resurreccionis est articulus fidei cuilibet Christiano, et tamen non oportet de qualibet persona hominis habere expressum articulum fidei quod resurget. Sed deus vult quod per istam fidem generalem sua militans ecclesia excusetur. Non enim vult quod sua ecclesia cum veritatibus * inutiliter oneretur.

105.

Communis autem carnis resurreccio erit tempore sempiterno adhuc futura, et postmodum tempore suo presens; sed post diem judicii est elapsa.

1. sunt, *om.* B, B^1, C. nocive fiunt, B, B^1, C. 2. appropriate, B, B^1, C. oras dicimus, B, B^1, C. 3. adaptare quod in patria sit beatus, *post* fidei, *add.* B, B^1, C. 6. facto, *pro* festo, B, C. 12. rabido, *pro* rapido, B, B^1, C. enim, *pro* ergo, B, B^1. raciones *corr. ex* oraciones, B, B^1. 13. contrarias, *pro* secundarias, B^1, C. 18. esse, *om.* B, B^1, C. 23. resurreccionem et alios, articulos, B, B^1. 28. est in, *pro* erit, B, B^1, C.

CAPITULUM 15m.

Mend. objects: The sanctity of the saints is held by the Church and confirmed by miracles.

MENDACIUM. Adhuc tota multitudo ecclesie militat contra tuam sentenciam, cum ecclesia acceptat curiam romanam, sanctos episcopos et abbates, ex sanctitate vite preterite, in sanctitate et oracionis efficacia sacerdotes vulgares et populum excellentes, et hoc idem confirmant miracula adhuc B. 7 d. recencia et miracula in cronicis satis publicis * memorata. Quis ergo crederit tue sentencie nisi qui non habet fidem quod deus peccatum suum preteritum quandocunque confessum fuerit non delebit.

We may as well lack faith in this as in God's forgiveness.

Ver. answers: This is the fallacy of accident.

VERITAS. Percipio quod calliditatem ut innatam habeas quod falsitatem reseres prope verum, ut ex cautela diaboli commisceas facilius falsitatem, sic enim diabolus maliciose temptando evam cur deus proibuit datum fructum, percipiendo quod eva per adverbium 'forte' in fide domini trepi- C. 9 a. davit, statim miscebat mendacium 'nequaquam,' inquit, 'moriemini.' Supponit autem catholicus citra fidem quod multi pape, episcopi et abbates ex gracia Christi et contricione sua finali sunt in celestibus nunc beati. Sed numquid ista opinio citra fidem justificat nunc papas, episcopos et abbates qui a lege domini hodie plus declinant? Constat quod si petrus, stephanus et magdalene ex fide scripture nunc in celestibus sunt beati, non propterea quilibet de pura secta Christi, sive vir sive femina, esse in vita approbata a domino est censendus. Ergo homines de quibus est vulgaris opinio, licet [vi]dentur esse beati a domino non faciunt evidenciam quod illi de secta sua hodie sunt beati; cum sancti ex fide scripture

The sanctity of saints cannot justify the laxity of popes.

7. publice, B¹. 9. quantumcunque, B, B¹, C. 12. veritatem, *pro* falsitatem, B, B¹, C. 14. dixit, *post* evam, *add.* B, B¹, C. deus, *pro* dominus, B, C. ne comederetis, *post* fructum, *add.* B, B¹, C. 15. addicionem adverbii, B, B¹. 19. notandum quod, *pro* numquid, B, B¹, C. 22. sanctus Petrus, B. Petrus sanctus (Stephanus *om.*), B, C. Magdalena, B, B¹, C. 23. pura, *sed al. man. in marg. corr. in* privata, B. privata, B¹, C. 24. Christi, *om.* B, B¹, C. 25. Homines ergo, *ord. inv.* B, B¹, C. 26. videntur, *pro* dentur, B, B¹. viderentur, C.

Digitized by Google

docti esse modo beato non faciunt quod homines de pura secta Christi, sicut ipsi fuerant, sint nunc sancti. Verum quidem est quod isti tres modi hominum si modo, sicut

If saints are in heaven, it is not because they took endowments.

probabiliter creditur, sunt beati, non propter talem dotacionem, nec propter hoc quod a pauperie et vita domini declinarunt, sed propter hoc quod, defective tenentes pauperiem et legem Christi, fructuose finaliter penitebant. Que ergo evidencia quod isti tres * prelati plus peccantes hodie observant ideo **B. 8 a.** statum sanctum. Observemus * ergo solam vitam Christi **B^1. 153 b.** pro regula infallibili, vel vitam aliorum de quanto secuti

Nor are they to be followed in their sins.

fuerint dominum jhm Christum. Ut licet petrus ihm secutus fuerat non tamen propterea debemus Christum negare et menciendo anatematizare et jurare quod Christum non novimus, licet in evangelio legimus petrum apostolum sic fecisse. Sequamur ergo papas episcopos et abbates de quanto ipsi secuti fuerant dominum jhm Christum. Et ad istum sensum dicit **Ciprian. Ad Cæcilium, § 14.** ciprianus 8 ª d, c º [decimo], si solus Christus, quod solum debemus de apostolis vel sanctis aliis audire dominum jhm Christum. Christus enim in ipsis loquitur quando dicunt veritatem catholicam; et precise de tanto christianos alios audiamus. Doce ergo * si sciveris quod iste persone de tanto sunt de **105 b.** ecclesia de quanto extollunt ad beatitudinem istum papam istos episcopos vel abbates. Sed constat mihi quod nec vel

But the lives of saints do not really sanction endowments.

perfunctoria evidencia scis istud probare. Quomodo ergo non erubesceret infidelis, deserendo fundacionem in lege domini que non potest deficere, et preeligendo vitas peccatrices apocrifas, secundum illud in quo non docetur quod secuti fuerint dominum jhm Christum. Et specialiter dimittendo

1. *pro verbis* esse modo beato . . . sint, *leg.* tunc (*om.* C) non modo sciverunt si sunt, B, B^1, C. 8. triplices, *pro* tres, B, B^1, C. hoc, *pro* hodie, B, B^1, C. 9. status sanctus, B, C. 11. Petrus licet, *ord. inv.* B, B^1. 15. ergo, *om.* B, B^1, C. 17. Ciprianus, ut patet 8 d (= distinctione) decimo capitulo, B, B^1, C. audiendus, *post* Xtus, *add.* B^1. 20. precipue, *pro* precise, B, B^1, C. 22. illum, *pro* istum, B, B^1, C. 23. vel, *om.* B, B^1, C. 24. per fictoriam evidenciam, B. per fictas evidencias, C. 25. erubescit, B, B^1, C, *sed* B, *corr. ex* erubesceret.

Digitized by Google

illud perfectum in vitis eorum in quo secuti fuerant dominum jhm Christum. Ut beatus possidonius narrat de Augustino quando voluit cives iponenses illas possessiones quas sibi dederant rehabere. Beatus jeronimus nullo modo voluit possessiones tales accipere, nec extraclaustraliter vivere nec clericorum predia approbare. Et sic de beatis benedicto, C. 9 b. gregorio et bernardo; pauca * temporalia in pauperie posside- B. 8 b. bant et tamen, * ut creditur, de illa possessione finaliter penitebant.

As witness Augustine and Jerome.

Those who took endowments we believe repented of them.

CAPITULUM 16m.

Veritas. * Si autem sanctitatem vite et securitatem ejus preponderas, qua fronte meretricia tantum acceptas vitam istorum prelatorum qui multociens et graviter peccaverunt, et dimittis vitam Christi infinitum sanctiorem, infinitum securiorem, plus facilem et communem. Nemo autem potest subterfugere quin sic faciens non mediocriter peccas et in diaboli volutabro te immergis. Et sic si obicis quod fingo istos sanctos de ista declinacione a lege domini finaliter penitere, doce tu quod sint sancti et docebo quod sic finaliter penituerant communiter. Evangelista quidem, qui fuit longe sanctior istis tribus, dicit quod si dixerimus quod peccatum non habemus, nos ipsos seducimus. Quomodo ergo non honorat istos sanctos qui imponit eis quod sic fructuose finaliter penitebant; cum patet luce clarius quod dimittentes hanc stratam regiam et eligentes viam ambiguam apostolis prioribus incognitam non mediocriter peccaverunt. Et sic non contendimus circa istud quod iste tres persone sunt in B¹. 153 d. sanctitate et oracionis efficacia sacerdotes vulgares * et populum excellentes; quia de istis tribus, de sacerdotibus vul-

Why take example from the lives of saints rather than of Christ?

If you prove that they are saints, I will prove that they repented taking endowments.

2. beato augustino, B, B¹, C. 3. quod, *pro* quando, B, B¹, C. 7. qui pauca, B, B¹, C. 14. in, *post* Xti, *add.* B, B¹. securiorem, sanctiorem, *ord. inv.* (infinitum *om.*), B, C. 16. peccans, B. 19. consequenter, *post* docebo, *add.* C. 20. penitebant, B, B¹, C. consequenter, *pro* communiter, B, B¹, *om.* C. 22. nosmet, B, B¹. 26. cum, *pro* et, B, B¹, C.

Digitized by Google